

Høring: NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke

Høringsuttalelse fra Ansgar Teologiske Høgskole

Innledning.

Ansgar Teologiske Høgskole har en historie tilbake til 1913, da skolen ble opprettet som en to-årig predikant- og misjonærutdanning for Det Norske Misjonsforbund (DNM). Skolen ble videreutviklet på 60- og 70- tallet som en fire-årig teologiske utdanning, dels under navnet DNMs Teologiske Seminar, og dels under navnet Ansgar Teologiske Seminar. Fra 1997 er navnet Ansgar Teologiske Høgskole. I dag tilbyr Ansgar Teologiske Høgskole akkrediterte studietilbud på følgende fagområder og nivåer:

Bachelorgradsstudier innen

- Kristendomskunnskap med religions- og livssynskunnskap
- Musikk
- Praktisk teologi
- Interkulturell forståelse
- Psykologi med religion og helse

Mastergradsstudier innen

- Kristendomskunnskap med fordypning i bibelvitenskap

Ansgar Teologiske Høgskole er også akkreditert for mastergradsstudier i Kristendomskunnskap med fordypning i praktisk teologi, men dette tilbudet er ennå ikke implementert.

Ansgar Teologiske Høgskole eies av DNM, men har en felleskristen og økumenisk profil med både ansatte og studenter fra de fleste trossamfunn i Norge. Ansgar Teologiske Høgskole har p.t. ca. 150 studenter og er samlokalisert med Ansgar Bibelskole i Kristiansand.

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Ansgar Teologiske Høgskole mener at debatten om stat og kirke må skilles fra debatten om hvilken kirke Den norske kirke skal være. Den siste debatten er en debatt som Den norske kirke selv må ta, representert ved dens medlemmer og dens egen ledelse. Den første debatten derimot angår de politiske partier, Regjeringen og Stortinget og alle norske borgere, inkludert landets mange minoritetsgrupper, så som medlemmer av livssynssamfunn, ikke-kristne trossamfunn og øvrige kristne trossamfunn. Stat-kirke debatten er først og fremst en prinsipiell debatt som gjelder hvilken stat vi skal ha, ikke hvilken kirke Norge skal ha. Det er beklagelig å registrere at politikere og de politiske partiene blander disse temaene. Dette forhold er i seg selv en illustrasjon på det dilemma som en statskirke representerer.

En utredning og høring som befatter seg med forholdet mellom staten og Den norske kirke må ha et bredt perspektiv, men skal likevel primært drøfte statssyn og religionssyn. En moderne demokratisk stat bør ikke være knyttet opp til en bestemt religion eller et bestemt livssyn. Statens oppgave er å likebehandle alle sine borgere uavhengig av religiøs/livssynsmessig tilhørighet. Det innebærer for eksempel at bestemmelsen om at minst halvparten av regjeringens medlemmer skal tilhøre statens offentlige religion, bør utgå fra Grunnloven. I

Helsingforskomiteens kritikk av § 12 i Grunnloven heter det at "... religionsfrihet er ufullstendig hvis noen må tilhøre et bestemt trossamfunn for å kunne bli medlem av Regjeringen."¹

Etter at Norge fra 1999 har inkorporert menneskerettighetsbestemmelsene i sin lovgivning, er det blitt desto tydeligere at religionsfrihet og menneskerettigheter ikke bare er minoritetenes særinteresse, men bestemmelser Norge er forpliktet på. Disse bestemmelser har forrang om det skulle oppstå strid mellom annen norsk lovgivning og menneskerettighetsloven. Ansgar Teologiske Høgskole mener at NOU 2006:2 ikke tar på alvor den kritikk av statskirkesystemet FN har kommet med. Religionsfrihet er friheten for enkeltmennesker og grupper å etterleve sin tro alene eller sammen med andre, privat eller i det offentlige rom. En borgers religiøse eller livssynsmessige tilknytning skal ikke medføre forskjellsbehandling fra statens side. Religionsfriheten omfatter også retten til å skifte tro.

Vi mener NOU 2006:2 tar for lett på minoritetenes rettigheter når det på s.81 og 82 snakkes om minoritetenes religions- og livssynsfrihet. Det snakkes om "saklig" og "usaklig" forskjellsbehandling mellom majoritet og minoritet, men vi mener at staten er forpliktet også på å søke størst mulig likebehandling av majoritet og minoritet. En større grad av likestilling må innbefatte retten også for andre enn prester i Den norske kirke til å bli institusjonsprester ved fengsler og sykehus, og tilrettelegging for at representanter også for andre tros- og livssynssamfunn til å delta ved offentlige markeringer i Norge. Det snakkes om offentlig økonomisk støtte til registrerte tros- og livssynssamfunn. Beløpet som tros- og livssynssamfunn mottar fra stat og kommune er i realiteten ikke en offentlig støtte, men tilbakebetaling av "kirkeskatt" som alle skattebetalere i Norge er ilagt usynlig gjennom skatteseddelen.

Det er også et internasjonalt perspektiv der den norske statskirkeordning tar seg dårlig ut. Ansgar Teologiske Høgskole vil hevde at både staten og Den norske kirke bedre kan argumentere for og arbeide for religionsfrihetens gjennomføring også i andre land, blant annet islamske stater, om stat og kirke i Norge skilte lag.

Ansgar Teologiske Høgskole mener at kirken ikke skal styres av staten. Alle tros- og livssynssamfunn skal være fri til å tro og mene hva de mener er rett ut fra sine læreskrifter, og staten skal ikke gripe inn i det enkelte religionssamfunns lære. Derfor bør ikke staten utnevne kirkelige ledere verken i Den norske kirke eller andre trossamfunn. Det er også viktig at staten ikke tar større hensyn til en intern maktkamp mellom ulike fraksjoner i Den norske kirke enn til likestillingen og likebehandlingen av alle trossamfunn.

Statskirkeordningen i Norge ble gjennomført ikke som svar på et folkekrav, men som resultat av en politisk beslutning. Om statskirkeordningen skal avvikles, trenger dette ikke å skje som svar på et folkekrav, men som en beslutning bygget på prinsipielle argumenter om hva staten er og hva kirken er, og som en følge av at deres oppgaver er forskjellige. Ansgar Teologiske Høgskole mener at en folkeavstemning om spørsmålet er uheldig, fordi dette innebærer at folkeflertallet og den religiøse majoritet får forrang i en avgjørelse som berører de religiøse og livssynsmessige minoriteters rettigheter i Norge.

En avvikling av statskirkeordningen innebærer ikke at religionen skal privatiseres. Ansgar Teologiske Høgskole mener at religion er en personlig, men ikke privat sak. Religion og etikk

¹ Human Rights Development in Norway 2005

bør også i fremtiden ha plass i det offentlige rom, men uten at en bestemt religion/konfesjon har et spesielt nært forhold til staten. Som majoritetskirke vil Den norske kirke fortsatt ha en viktig plass i samfunnsliv og religiøst liv i Norge. Norge har en helt annen tradisjon en for eksempel Frankrike med hensyn til religionens plass idet offentlige rom, og en avvikling av statskirkeordningen trenger ikke å endre på dette forhold.

2. Den norske kirke som statskirke

Ansgar Teologiske Høgskole mener at statskirkeordningen bør avvikles. Den norske kirke må likestilles med andre tros- og livssynssamfunn, noe som innebærer at Den norske kirke må få velge sine egne ledere. Statskirkeordningen sementerer og viderefører en historisk forskjellsbehandling mellom borgere.

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

Den bør være forankret i Lov om trossamfunn.

Ansgar Teologiske Høgskole mener flertallsinnstillingen i Gjønnesutvalget om å forankre Den norske kirke i egen særlov representerer en uheldig mellomløsning. Det vil videreføre den særstilling som Den norske kirke har i Norge.

Spørsmålet om Den norske kirke og staten berører ikke bare Grunnlovens § 2 eller en eventuell særlov for Den norske kirke. Det finnes en rekke lover som er styrt av de tette bånd mellom stat og kirke. Ansgar Teologiske Høgskole vil i denne forbindelse peke på at innen universitets- og høyskolesektoren finnes det også i 2006 en uheldig og diskriminerende lovgivning som er rester etter en majoritetstenkning som hører fortiden til. Lov av 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke henviser i § 38, *saksbehandlingsregler*, til reglene i Forvaltningslovens kap. II, men føyer til tre særregler, hvorav den siste lyder: *Embetsmann som ikke er medlem av Den norske kirke er ugild til å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller avgjøre saker som gjelder kirkens lære, saker av viktighet som angår kirken og teologiske studier ved universiteter og vitenskapelige høyskoler. Kongen bestemmer hvordan en skal forholde seg i slike saker.* Denne særregel forutsetter nærmest at ingen andre trossamfunn enn Den norske kirke kan søke om godkjenning av teologiske studietilbud på vitenskapelig høyskolenivå.

Ansgar Teologiske Høgskole forstår at Den norske kirke, i likhet med alle andre trossamfunn, har behov for å sikre sitt eget læregrunnlag med tanke på den teologiske utdanning av kommende prester. Men det er diskriminerende når det i kirkeloven av 1996 slås fast at embetsmenn som ikke tilhører Den norske kirke er inhabile ved behandling av saker som gjelder "teologiske studier ved universiteter og vitenskapelige høyskoler". Dagens norske lovgivning forutsetter at vitenskapelige teologiske studier i Norge bare kan tilrettelegges av medlemmer av Den norske kirke. Det kan stilles flere spørsmål til dette forhold. To spørsmål skal reises i denne sammenheng: Hvordan skal denne bestemmelse praktiseres den dagen et annet kirkesamfunn søker NOKUT om å opprette en teologisk vitenskapelig høyskole? Kan det eksempelvis tenkes den situasjon at også andre kirkesamfunn kan få lov hjemmel for at embetsmenn/saksbehandlere som ikke tilhører det aktuelle kirke- eller trossamfunn er inhabile?

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

En prinsipiell tankegang i trossamfunn utenfor Den norske kirke er at medlemmene selv skal finansiere sitt trossamfunn, og at de skal slippe å betale til et trossamfunn de ikke tilhører. Indirekte skjer dette i Norge i dag ved at innbyggerne betaler skatt som brukes til å finansiere Den norske kirke, og ved at de andre tros- og livssynssamfunn får tilbakebetalt et beløp omtrent tilsvarende det Den norske kirke får per medlem. Dette utgjør normalt mellom 10 og 20 % av frikirkenes inntekter. Den overveiende del av frikirkesamfunnenes inntekter stammer fra gaver fra medlemmene. Den norske kirke får støtte til kirkebygg og andre formål som holdes utenfor når beregningsgrunnlaget for andre tros- og livssynssamfunn legges.

I fremtiden bør den statlige støtte til Den norske kirke og andre trossamfunn fortsette på samme nivå som nå. Dette begrunnes med en "usynlig" medlemsavgift som skattebetalerne allerede har innbetalt, samt med at tros- og livssynssamfunn utgjør viktige samfunnsbyggende elementer ikke minst med arbeidet de gjør blant barn og ungdom. I tillegg bør det stimuleres til medlemmenes givertjeneste ved at ordningen med skattefradrag for gaver til religiøse og livssynsmessige organisasjoner beholdes og utvides. Det er også en tenkbar modell at ikke bare medlemsantall teller med når finansieringsgrunnlaget skal beregnes, men at også aktivitet blant medlemmene honoreres. Så lenge Den norske kirke finansieres gjennom offentlige midler er det viktig med størst mulig likestilling mellom Den norske kirke og de andre tros- og livssynssamfunn når det gjelder økonomi. Det innebærer at også andre trossamfunn bør få momsfritak, og at myndighetene bør tilrettelegge for tomteplass for bygg av gudshus også for andre trossamfunn enn Den norske kirke.

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

Vi anser dette som Den norske kirkes indre anliggende.

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

Det trengs ingen egen paragraf i Grunnloven vedrørende samfunnets verdigrunnlag dersom statskirkeordningen avvikles. Et slikt verdigrunnlag finnes allerede i Grunnlovens § 110, som innebærer at alle menneskerettighetene inkluderes i Grunnloven.

Alternativt må en eventuell "verdiparagraf" være utformet slik at den kan virke samlende på hele befolkningen. Derfor kan vi slutte oss til en revidert form av Gjønnes-utvalgets utkast til paragraf:

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse.

Den kristne og humanistiske arv forbliver Statens Værdigrundlag.

Det paahviler Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at Tros- og Livssynssamfund gives Adgang til at udøve deres Virksomhet i Henhold til deres Egenart.

Å særstille Den norske kirke i "Verdiparagrafen" er en diskriminerende umulighet i en paragraf som skal sammenfatte folkets verdigrunnlag.

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

Dette bør kommunen ha, for å sikre likebehandling. Og det understrekes at kommunen må sørge for at det finnes egnede bygg som både tros- og livssynssamfunn kan bruke. Navnet på kirkegårder bør endres til gravlunder.

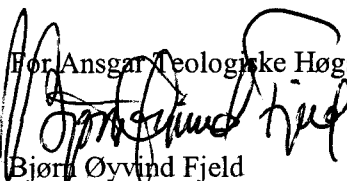
8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

Den norske kirke bør forvalte de bygg som de ønsker å bruke. De kirkene som har kulturhistorisk verdi bør staten overta. Alle kirkesamfunn bør ha tilgang til å bruke kirkebygg som staten overtar ansvaret for. Det bør vurderes om andre tros- og livssynssamfunn skal få en andel av Opplysningsvesenets Fond.

Andre kommentar:

Den norske kirke oppleves som et problematisk navn av andre kristne kirkesamfunn, i og med at det antyder at Den norske kirke er kirken for Norge. Derfor mener vi at navnet bør endres.

Kristiansand den 30. november 2006

For Ansgar Teologiske Høgskole
Bjørn Øyvind Fjeld
rektor

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans:

Type høringsinstans

- ☐ Kommune
- ☐ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☒ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

Statens oppgave er å likebehandle alle sine borgere uavhengig av religion/livssynsmessig tilhørighet. Religion og etikk vil også i fremtiden – selv om statskirkeordningene oppheves – ha en sentral plass i det offentlige rom. Den norske kirke vil fortsatt stå sentralt.

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☐ Bør fortsette
- ☒ Bør avvikles
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☐ Grunnloven
- ☐ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☒ Lov om trossamfunn
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☒ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☐ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☐ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
- ☒ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☒ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

Grunnlovens § 110 er klstrekkelig - kombinert med Trossamfunnsloven

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☐ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☒ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☒ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret *xx)*
- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

xx) Staten bør eie kirker av kulturelthistorisk verdi.